

Asya Hun Devletinin Siyasi ve Sosyal Yapısı; Hun Adı, Hun Yurdu, Hunların Milliyeti, Hun Tarihinin Kaynakları (II. Hafta)

a. Siyasi ve Sosyal Yapı: Hun Tanrıcutluğu, Orta Asya'nın karakteristik devlet yönetimi biçimi olan bir boylar birliği idi. *Tu-ku, Hu-yen, Chü-ch'ü* vb. boylar devletin özünü oluşturuyorlardı. Bütün boylar en güçlü boyun, muhtemelen Mete'nin mensubu olduğu *Tu-ku boyunun* etrafında toplanmışlardı. Boyların merkeze, ya da yönetici boya bağımlılık derecesi zamanla değişiklik göstermişti. Başka bir anlatımla, bağımlılık derecesini merkezi yönetimin gücü belirlemişti. Merkezi yönetimden kast edilen hükümdarın kişiliği idi. Hükümdar yani *shan-yü*, otoriter ve güçlü bir kişiliğe sahip olduğundan bütün boylar ona itaat ettiler ve sıkı sıkıya merkeze bağlandılar. Fakat zayıf kişiler tahta geçtikleri zaman boyların devletten kopma/ayrılma istekleri arttı, başta Çinliler olmak üzere çeşitli bölgelere göç ettiler. Hatta yer değiştirmeksizin shan-yü unvanlı bir yöneticinin emri altında ortaya çıkmaktan da çekinmediler. Birlik, kuvvet kullanmak suretiyle sağlandığından zorunlu bir yapı idi ve kuvvet ortadan kalkınca birlik de dağılıyordu.

Hun/Türk(?) boyları Tu-ku kabilesinin etrafında toplanmak ve onu metbu/kendine bağlanılan boy tanımakla kendi soyluluklarını hiçbir zaman kaybetmemişlerdi. Onlar da devleti yönetmeye Tu-kular kadar hak sahibi olduklarına inanıyorlardı. Nitekim Asya Hun Devleti yıkıldıktan sonra Çin'de, Hint'te, Avrupa'da daha bir çok yerde ortaya çıkan söz konusu siyasi kuruluşlar kaynağını Hun boylarından almışlardı.

Hun Devletine bağlı boylar shan-yü ile birlikte sefere çıkmak, süreklilik avlarına katılmak zorunda idiler. Türk soylu olmayan, fakat Hun otoritesini kabul etmiş bulunan bazı **Proto-Moğol** boylar da gerektiğinde bu seferlere katılıyorlardı. Fakat onlar daha ziyade her yıl belli bir miktar üzerinden vergi göndermekle yükümlü görünüyorlardı. Hatta bazıları Hun hükümdarının üstünlüğünü tanımış olmak şartıyla, kaderleriyle baş başa bırakılmışlardı. Sefere çıkan boylar, hükümdar hissesi (!) ayrıldıktan sonra elde edilen ganimetleri paylaşırlardı. Bazen de bir boy savaş alanında ele geçirdiği ganimet üzerine kendi damgasını/işaretini koyduktan sonra savaşa devam eder, savaş bitince o mala sahip olur; bununla birlikte hükümdarın payını da ayırırdı.

Hun toplumunun temeli *aile* idi. Aileye son derecede önem verirler, dağılıp yok olup gitmesinden ve böylece kendilerinin soysuzlaşmalarından korkarlardı. Onun için aileler ölen kardeşin eşlerini ve çocuklarını korumak zorundaydılar. Aksi takdirde bunlar orta yerde kalırlar ve bir sosyal problem haline alırlardı. Savaşmayı, devamlı mücadeleyi bir görev/bir iş haline getiren Hunlar savaşlar, çatışmalar sırasında muhariplerini, başka bir deyişle çoğunlukla erkek unsurlarını da kaybediyorlardı. Toplumun erkek kadın dengesi de kadınların çokluğu ile sağlanıyordu. Avrupalı tarihçilerin, kadınların ölen eşleriyle birlikte diri diri mezara gömüldüklerine dair anlatımlarının doğruluk payı da yoktu.

Hun toplumunda ahlaki değerler son derecede önemli olup toplumsal yapıyı sağlam tutmakta, ahlak dışı davranışlar ağır biçimde cezalandırılmaktaydı. Başkasının silahını, eşyasını, hayvanını vb. gasp etmenin cezası on katıyla; aile bireyleri ile diğer çadır komşularına karşı kötü davranmanın cezası da aynı şekilde misliyle ödetilirdi. Cezalar ödenmediği takdirde aileden kovulmak gibi önemli yaptırımla karşılaşılırdı. Ahlak dışı davranışlarda bulunmanın cezası çok ağırdı; bunu hayatlarıyla ödemek zorunda kalırlardı. Suç işleyenler uzuvlarından yoksun bırakıldıktan sonra bellerinden ikiye ayrılırlar, asiler ve katiller hemen orada idam olunurlardı. Cenaze alaylarında ceset bir çadıra konur, bütün aile toplanırdı. Koyunlar, atlar keserek ölünün önüne koyarlardı. Gözyaşı akması için yüzlerini yedi kez bıçakla kanatırlardı. Mevsiminde ölenler, yani sonbahardakiler kışın, ilkbahardakiler ise yazın usulüne uygun olarak bekletilir daha sonra defnedilirlerdi. Mezar üzerine konulan taşların yani balbalların sayısı, bir

savaşçının öldürdüğü düşmanlarının sayısını gösteriyordu.¹ Hunlarda boy düzeni esas olduğundan şahıs köleliği mevcut değildi. Başka boya mensup insanları zorla alamazlar, alıkoyamazlar, cezalandıramazlardı. Suç işleyen boy cezalandırılır; cezalandırılmazsa boylar arasındaki çatışma kaçınılmaz olurdu.

Hun siyasi yapısında efendi-köle biçiminde boy ayırımı yoktu. Bütün boylar soylu olduklarından varlıklarını sürdürürlerdi. Bununla birlikte farklı nedenlerden dolayı zayıf düşen boylar, başka bir boyun yanına gidebilir, himayesine girebilir; muhariplerinin ve sürülerinin sayısını artırabilirdi. Bazen iki ve daha çok sayıda boy birleşebilirdi: Mesela Sir-Tarduşlar iki boyun bir araya gelmesiyle kuvvetlenmişlerdi. Eski Türk kültüründe **Unagan Bogol'**luk bağımsızlığını kaybetmek, başka bir deyişle **işini gücünü vermekle** bir başka boya bağlanmaz, onun kölesi de olmazdı. Gök-Türk kitabelerinde **taşra yormak**, bağımsızlık mücadelesine başlamak; **idi oksızlık** ise bağımsızlığı elde etmek demektir.

Hunlarda biri efendi, diğeri köle olmak üzere iki ayrı sınıf mevcut değildi. Yöneticilerin yanında yönetenlerin de bulunması sadece bir görev bölümü idi. Bu durum eski toplumlarda da görülürdü. Bundan dolayı Hunlarda bir sınıf mücadelesi olduğu söylenemezdi. Boylar arasındaki çatışmalar hep feodal devlet anlayışından kaynaklanıyordu. Boyların bir araya gelmesinden de budunlar birliği meydana geliyordu. **Tu-ku** hanedan ailesi **Hu-yen** boyundan kızlarla evlendirilmekte; kendi kızlarını da **Chü-ch'ü** boyuna vermekte, böylece ortada bir sihiyet meydana edilmiş olmaktaydı; boylar güç ve prestij kazanmakta idiler.

Dini talimlere gelince, *"her senenin ilk ayında büyük küçük kumandanlar hanın sarayında bir toplantı yaparlar, büyük gösterilerle kurban keserlerdi. Beşinci ayda Lung Ch'ing'te toplanırlar, orada göğe, yere, ruhlara, atalara kurbanlar kesilirdi. Sonbaharda Tai-lin'de bir toplantı yapılırdı. Çünkü o zaman atlar daha semirmiş bulunuyorlardı. Aynı zamanda insan ve sürüleri de sayılmış olurdu. Fakat Han/shan-yü her gün karargâhından çıkardı. Sabahları güneşe, akşamları aya tapardı. Çadırı bu kavme en itibarlı taraf olmak üzere sol tarafta kurulur ve batı yönüne bakardı. Başlıca karargâhı Tataristan'da Liang-tu'nun kuzeyinde bulunan Yi-shan dağında idi."*²

b. Hun Adı ve Anlamı: Çinliler çok erken tarihlerde Hunların ataları için **hu** yani barbar adını kullanıyorlardı. Oldukça geniş olan bu isim kuzey-doğudaki **Mançuryalılar**, kuzeydeki **Proto-Moğolları** ve batıdaki **Tibetlileri** de kapsıyordu. Hu sözcüğünün anlamı yabancı, **barbar** demektir. Mesela Moğolların ataları için **Tung-hu** yani Doğu Barbarları diyorlardı. Çin kaynaklarında **Lin-hu**/orman barbarları, **Shan-hu**/dağ barbarları adlandırılmasına rastlanmaktadır.

Kuzeydeki kavimler, **Chou Hanedanı** (m.ö.1050-m.ö.256) tarafından vergiye bağlanınca genel bir adlandırma ortaya çıktı: **Hungok**, yani teslim olan bozkırlılar **Hunu**, **Hunok**, **Hunyok** isimlerini aldılar. Asya Hunları batıya çekilirlerken **Hun**, **Huni**, **Hunoi**, **Khyon**, **Sveta Huna** vb. isimleri kullandılar. Eski Türkçede kelimenin başında **h** sesi bulunmadığı noktasından hareketle bazı bilginler bunun **Kun** ya da **Kon** biçiminde olması gerektiğini ileri sürdüler. Kaşgarlı Mahmut, Argu Türkleri arasında koyuna **kon** denildiği nokta-ı nazarından bir tespit de bulunmuştu. M.Şemseddin (Günaltay), **Mufassal Türk tarihi** unvanlı eserinde Hunlara **Koyunlu Devleti** adını vermişti.

Teoman/Tuman Shan-yü (m.ö.221-m.ö.209) zamanında Çinliler Hunlara **Hsiung-nu** diyorlardı. Bunun anlamı da J.De Guignes'e göre **bedbaht esir/köle** demektir. Esirlik söz konusu edilmemekle birlikte, Hunların içinde buldukları durum Çinliler tarafından esaret olarak nitelendirilmişti.

¹ J.De Guignes, Hunların, **Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Genel Tarihleri**, 1756-1758, c. II, s. 667.

² J.De Guignes, Hunların, **Türklerin, Moğolların ve Sair Tatarların Genel Tarihleri**, c. I, s.154-155.

c. Hun Yurdu: Hun yurdundan amaç, Hunların oturdukları ilk yerlerdir. İlk yer denilince de tarihi kaynaklarda isimleri geçmeye başladığı zamanda oturdukları yer/yerler anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bir milletin anayurdu, tarihi kaynaklarda isimleri geçmeğe başladığı anda/zamanda buldukları yer demektir. Yerleşik topluluklar için böyle bir yeri tespit etmek, sınırlarını belirlemek oldukça kolaydır. Çünkü onlar için bir yerden başka bir yere hareket söz konusu değildir. Hareket söz konusu olunca, o topluluğun yurtlarının sınırlarını kesin olarak tespit etmek imkânsızlaşır. Boylar daima iç içe girmişlerdir. Onun için ilk yurtlarının sınırları sabit olmaktan uzak ve oynaktır; ancak genel hatları ile ortaya konulabilirdi.

Çin kaynakları Hunları **Shan-hsi, Shen-hsi ve Ho-pei'**nin kuzeyinde göstermektedirler. Bununla birlikte anayurtlarının bu yerler olduğu zannedilmemelidir. Hun yurdu, Altayların güney-doğu eteklerinden başlayıp **Alaşan** bozkırlarının kuzeyinden Gobi Çölüne kadar uzanıyordu. Bahaeddin Ögel'e göre, Hunlar daha çok Tanrı dağlarının doğu uçlarından batıya doğru uzanan büyük bir topluluk idiler. Batıda nereye kadar uzandıkları bilinmemektedir. Hunlara karşı akın yapan Çin generallerinin izledikleri yollar incelenecek olursa Çin ordularının Tanrı dağlarının kuzeyine ve Altay dağlarının güney-batısına doğru ilerledikleri açıkça görülmekte idi. Hunların ağırlık merkezi Orta Asya idi ve imparatorluğun çekirdeğini burası oluşturuyordu. Hunlar batıya doğru genişlemiş, doğu Türkistan, Maveraünnehir, bugünkü Kırgız bozkırları, devletin çatısı altında birleştirilmişti.

d. Hunların Milliyeti: Hunların çekirdeğini her devirde Türklerin meydana getirdiğini kaydeden Otto Franke (1863-1946) onlara Sarmat ve İskit kanlarının bulaşmış olduğu kanısındaydı. Japon alimi Kurakichi Shiratori, Hunların önce Türk olduklarını kabul etmişken daha sonra Tung-huların **hu** adını taşıdıklarını ve Hunların doğu kanadını teşkil ettiklerini, bu nedenle Hunlarla aynı ırktan olmaları gerektiğini söyleyerek onları Moğol sınıfına koymuştu. Hunları Moğol kabul edenler arasında Rus tarihçi Hyacinth N. Biçurin (1777-1853) de vardı. Öte yandan V. de St. Martin'e göre Hunlar Fin-Ugor ırkından sayılıyordu. A. Von Gabain (1901-1993), Hunların Türk Moğol karışımı olduklarını ileri sürmüştü. Aynı zamanda onların Cermen ırkından olduklarını söyleyenlerde vardı. Hunların kimliklerini tespit etmenin güç oldukları kanaatinde bulunanlar da konu üzerinde çalışmışlardı.

Alman şarkiyatçı Martin Heinrich Klaproth (1743-1817) Hunların Türk olduklarını hararetle savunanlardandı. J. De Guignes, Hunların Türk olduklarını anlamıştı. Bu hususta Alman sinoloğu W. Eberhard³ aşağıdaki hususları kaydetmekte idi: "... *acaba Hsiung-nuları Türk olarak kabul etmek mümkün mü, değil mi? Sorusu hakkında muhakkak itirazlar yükselecektir. Benim için burada hiç şüpheye yer yoktur. Zira vaktiyle Hsiungnuların kültür maddeleri olarak nelerden bahsediliyorsa, bunların tamamıyla aynıları sonradan T'u-cü'lerde geçiyor ki bu T'u-cü'lerin Türkler olduğuna hiç şüphemiz yoktur... Hiung-nu dili bakıyelerinin bugün bile Türkler arasında kullanıldığı bu gerçeği teyit eder.*" Hun dilinden alınan şu sözcükler Türkçe olup hala dilimizde yaşamakta; **tanrı, kut, böri, il, ordu, kılıç, tuğ** ... vb. günümüze kadar ulaşmış bulunmaktadır. Paul Pelliot da en azından dil ve siyasal kadro yönlerinden Hunların Türk olduklarını ısrarla savunmuştu.⁴

e. Hun Tarihinin Kaynakları: Hunlar hakkında bilgi veren ilk kaynaklar Çin yıllıklarındır. Bununla birlikte söz konusu kaynaklar incelenirken dikkatli davranılmalıdır. Evvela bu kaynaklardan sınırlı bir biçimde yararlanılabilmektedir. İkinci olarak Çinlilerle komşularının medeniyet çevreleri aynı biçimde değildir. Çünkü göçebe ekonomisi, hayvan ehlileştirilenin yanı sıra yağma akınlarına da dayanmaktadır. Üçüncüsü Çinlilerin içinde buldukları psikolojik davranış biçimidir.

³ W.Eberhard, *Çin'in Şimal Komşuları*, Ankara 1942, s. 90-91.

⁴ İ. Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 2017, s. 57-58.

*Ch'in Sülalesi'*nden (m.ö.247-m.ö.210) sonra *Han Sülalesi* (m.ö.206-m.s.220) zamanında tekrar yazılmaya başlayan sülale tarihlerinin ilk daha sonraki yıllıklara örnek teşkil etmişti. Çinliler bu yıllıklara **Shu** adını vermişlerdir ki başlıca Çin yıllıkları şunlardır:

1. Shih-Chih (m.ö.120 yılına kadar): Bu yıllıklar m.ö. 108-107 de **Sse-ma-tan** tarafından yazılmaya başlanmış, m.ö. 91 de oğlu **Sse-ma-ch'ien** tarafından tamamlanmıştır. 130 Bölümlü eserin 110. Bölümünde Hunlardan ve atalarından söz etmektedir. Teoman/Tuman'ın (m.ö.221-m.ö.209) shan-yü olması, oğlu Mao-tun/Mete'nin (m.ö.209-m.ö.174) babasını öldürerek tahta geçmesi, Tung-hu ve Yüeh-chihlerle mücadeleleri anlatılmaktadır.

2. Han-shu (m.ö.206-m.s.25): *Wang-Mang (m.s.8-m.ö.24)*'a kadar Birinci Han Sülalesinin tarihi olan bu eser 110. bölümdür. 94. Bölüm Hunlara ayrılmıştır. Ayrıca 96. Bölümün **Hsi-yü**, yani Batı Ülkeleri bahsinde yine Hunlarla ilgili bilgiler verilmiştir.

3. Ho Han-shu (m.s.25-220): Sonraki Han Sülalesinin tarihi olup 90. bölümden oluşturulmuştu. 89. Bölümünde **Güney Hunları** ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca 90. Bölüm ve biyografi kısımlarında Hunlardan bahsedilmektedir.⁵

4. Chin Shu: (m.s.265-419): Cin Sülalesinin resmi tarihidir. 130 bölüm olan bu eser çeşitli konulara dair bilgiler, yabancı kişilere ait bölümler içermektedir.

5. Wei-shu: Hun ve Han sülalelerinin yıkılmasından sonra Toba'lar ufak bir devlet kurarak onu büyütmeğe çalışıyorlardı. Bunların güneyinde Hsiung-nu'ların 19 kabilesi/boyu bulunuyordu. Bu Çin kaynağı To-pa ailesinin **m.s.IV.** yüzyılda kurduğu Wei Devletinin resmi tarihi idi. 114 bölümlük eser farklı konulardan ve bölümlerden oluşturulmuştu.

f. Hsia Sülalesinden Chou Hanedanının Yıkılışına Kadar Çin: Efsanevi Hsia Sülalesinin tarihi şüpheli görünmekte, tarihçiler arasında farklı anlatımlar bulunmaktadır. J.DeGuignes iki ayrı tarihlendirmeden söz etmekte idi. Buna göre birinci tarihlendirme m.ö.2207-m.ö.1766 olup yaklaşık dört yüz elli yıllık bir ara dönemi var saymakta; m.ö.1800-m.ö.1500 tarihleri kabule şayan görünmektedir. W.Eberhard'a göre Shan-hsi'de kurulan hanedanın tarihi ise m.ö.2201-m.ö.1766 itibariyle birbirlerine yakın bulunmaktadır. Bununla birlikte W.Eberhard, Hsia sülalesine atfedilen saltanat tarihlerini (m.ö.2201-1766) yanlış kabul etmekteydi.

Eski Çin'de tarih yazıcılığı **Shang Sülalesi** zamanında (m.ö.1450-m.ö.1050) yazının ilk işaretleri icat edilmeye başladı. Eski ve doğru olmayan kronoloji, Shang Sülalesini m.ö.1766 da başlatır ve 1122 de bitirirdi. Tek heceli, şekil yazısından ibaret olan bu alfabe **iki binden** fazla yazı işaretinden, harften, heceden, sözcükten (?) oluşturuluyordu. Günümüz gazetelerinde tam **üç bin** işaret kullanılır; alimler **sekiz bin** işarete kadar bilirler; eski işaretler de dahil olmak üzere toplam **elli bin** işaret vardı.⁶ Bunları kaplumbağalar üzerine, kürek kemiklerine yazıyorlar; kemikler ile fala bakıyorlardı. *An-yang'*ta on binlerce böyle fal yazıları bulunmuştu. Shangların çok tanrı dinleri olduğu; çok sayıda insan da kurban ettikleri anlaşılmıştı. Kurbanların çoğu Tibetli harp esirleri idi. En büyük tanrı **Shang-ti**, bir **bereket tanrıçası**, aynı zamanda imparatorlarının da unvanı idi. Din, gittikçe **Gök Dinine** nüfuz etmeye başladı. Bu etki Türklerden biraz da Moğollardan geliyordu. Nitekim zirai bereket dini varlığını sürdürüyordu. W.Eberhard'a göre araba Çin icadı olmayıp, at besleyen Türkler, kuzeyden gelmiş olmalıydılar.

Shang Sülalesi zamanında Chou'ların (m.ö.1050-m.ö.256) batıda küçük bir devletleri vardı; küçük bir devlet kurmuşlardı. Orta ve Doğu Shensi'ye doğru ilerlemek zorunda kaldılar. W.Eberhard'a göre

⁵ T'ang Chi, *Türk Tarihine ait Çin Kaynakları*, Tarih Enstitüsü Dergisi/ Sayı 2 den ayrı basım, İstanbul 1971, s. 181-196. Dr.Ayşe Onat, *Hun Devrine Ait Başlıca Çin Kaynakları Hakkında Notlar*, Ankara 1978, ayrı basım, s.3-13.

⁶ W.Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1987, s. 29.

Choular aslen bir Türk kabilesi idiler. Küçük devletleri Türklerle Tibetlilerden oluşuyordu. Shang kültürünün etkisi altında kalmışlar, Shanglarla Choular arasında evlenmeler de vuku bulmuştu. Chouların gücü giderek arttı; Shanglar kuvvetini kaybediyorlardı. M.ö. 1050 de Chou Hükümdarı Wu-wang doğuya karşı ayaklandı, Shang ordusunu yenilgiye uğrattı ve ortadan kaldırdı. Tibetliler dahil birkaç kabileden kurulu Choular, halka **Kara Saçlılar**, kendilerine de **Yüz Aile** diyorlardı. Chouların hükümet merkezi Hsi-an-fu/Ch'angan civarında idi. Doğuda kurdukları ikinci bir hükümet merkezi Lo-yang idi ki yeni devletin tam ortasında bulunuyordu. Gök dinine göre Lo-yang dünyanın merkezi sayılıyordu. Lo-yang aynı zamanda bir çifte şehir idi. Muharip beylikler döneminden sonra (m.ö.481-m.ö.256) savaşlar durakladı, devlet kütüphanesinin yanması önemli eserlerin ortadan kalkmasına sebep olmuştu.

g.Hunlar Hakkında İlk Bilgiler: Kuzeyin diğer göçebe kavimlerinden ayrı olarak ilk defa m.ö.318 de Hunlardan bahsediliyordu. Bu tarihlerde Kuzeyin beş sülalesi aralarında hâkimiyet mücadelesine giriştiler. Bu hanedanlardan **Ch'in Prensligi** diğerlerine üstünlük sağladı. Hanedanlardan üçü **Wei, Han ve Chao** prenslikleri Ch'in Prensligine karşı birleştiler. Fakat bununla yetinmeyerek Hunları da ittifaklarına dâhil ettiler. Çin Prensligi kendisine karşı kurulan ittifakı dağıtmaya muvaffak oldu. Çin'i birleştirebilmek için mücadelesini sürdürdü. **Chao Kırallı Wu-ling** (m.ö.325-m.ö.298) bazı önlemler almak zorunda kaldı. Kuzey-doğu Shansi'den batıda Lob-Nor'a kadar uzanan büyük bir sur inşa ettirdi. Bununla birlikte Wu-ling, devletini Hun akınlarından koruyamadı. Süvari birliklerini kurmak zorunda kaldı.

Çin'de atlı birliklerin kurulması, ister istemez bir yeniliği de beraberinde getirdi. Çinliler uzun elbiseleri ile ata binemezlerdi; elbiselerini de değiştirmek zorunda idiler. Fakat Konfüçyanist⁷ gelenek giyimin değişmesine karşıydı. Giyim, bu inancın merasimlerinde önemli yer tutuyordu. Önce atlı birliklerin giyimi düzenlendi. Uzun elbiselerin yerini kısa, tokalı ceket ve pantolon aldı. Çin ayakkabıları yerine Hunlarınki gibi çizme giymeye başladılar. Daha sonra bu kıyafet sivil halk tarafından da benimsendi. Hun giyimi her şeyi ile Çin'e girdi. Çinliler sadece giyimi almakla kalmıyorlar, giyime ait isimleri de Hun dilinde olduğu gibi kullanıyorlardı. Wu-ling bu değişiklikleri yaptıktan sonra kuzeye doğru sefere çıktı. **Lin-hu**(Orman Hunları)'nı yenilgiye uğrattı. **Kao-chüeh** (Yüksek Geçit)'i inşa etti. Hunlarla Chao Kırallığı arasında ilişkiler düzeltildi. Bu suretle bozkır ürünlerini Çin mallarıyla mübadele etmeği başardılar.

---

⁷ Konfüçyüs (m.ö.551-m.ö.